

3. Лазарович Н. Природа – джерело обдарованості. – Програма розвитку інтелектуальних та творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. – Івано-Франківськ, 2006. – 31 с.
4. Тесленко В. Система виявлення обліку та підтримки обдарованої дитини // Рідна школа. – 2000. – №3. – С. 56–60.

In the article the importance of the diagnosis of gifted preschool children for the full their development. The analysis uses of diagnostic methods for detection of all the students. An analysis of competencies and preschool children in the basic documents of preschool education in Ukraine.

Key words: *diagnostics, creativity, intellectual abilities, techniques, tests, abilities, preschool age.*

УДК 373.2

ББК 74.102.1

Ірина Магіар

ROLUL ȘI FUNCȚIILE MIJLOACELELOR DE ÎNVĂȚĂMÂNT LA NIVEL PREȘCOLAR

В статті автор розглядає методи навчання дошкільників та їх ефективність у навчально-виховному процесі. Також автор обґрунтовує положення про те, що освіта повинна полегшувати процес передачі знань.

Ключові слова: *дошкільне виховання, методи навчання, ефективність методів навчання, дидактичні матеріали, виховний момент.*

În momentul în care scriem scenariul unui act educațional trebuie să stabilim și materialele de care avem nevoie pentru ca mesajul transmis copiilor să fie accesibil, nu doar corect și riguros din punct de vedere științific. Cea mai explicită definiție a mijloacelor de învățământ este dată de Ioan Nicola: “prin mijloace de învățământ înțelegem totalitatea materialelor, dispozitivelor și aparatelor cu ajutorul cărora se realizează transmiterea și asimilarea informației didactice, înregistrarea și evaluarea rezultatelor obținute.”

Așadar mijloacele de învățământ reprezintă toate acele lucruri de care ne folosim pe parcursul unei activități, atât în partea de predare a cunoștințelor teoretice sau practice, cât și în partea de verificare a modului de asimilare a acestor cunoștințe. Rolul acestora este de a ușura munca de transmitere de cunoștințe, de a facilita înțelegerea, de a familiariza copilul cu elementele mai mult sau mai puțin noi din fiecare activitate didactică. Ele trebuie să accesibilizeze perceperea cunoștințelor prin înțelegerea lor, să formeze noțiuni, să fixeze și să consolideze informații.

Mijloacele de învățământ își asigură utilitatea prin faptul că ele fac legătura între educator, ca transmițător de informații și copil, ca receptor al acestora. Se interpun între acești factori ai învățării, apropiindu-i în așa fel încât actul educațional să devină eficient.

Un material didactic corespunzător, folosit corect în activitate, își dovedește eficiența prin faptul că:

- suplimentează și completează explicațiile verbale
- familiarizează copiii cu o realitate care nu este accesibilă în momentul respectiv, sau este chiar inaccesibilă (microorganismele sau corpuri cerești)
- conferă cunoștințelor suport intuitiv
- consolidează cunoștințe
- provoacă și susține interese și motivații cognitive

- eficientizează timpul afectat instruirii

Mijloacele de învățământ sunt utile doar atunci când li se conferă o finalitate pedagogică, doar atunci când sunt folosite ca adjuvant în învățare. Momentul integrării lor în activitate trebuie să fie ales cu grijă, gradual, ca să nu perturbe bunul mers al procesului educativ, să nu distragă atenția de la transmiterea de informații spre crearea unor emoții.

Pentru aceasta ele trebuie să îndeplinească anumite funcții:

- funcția de comunicare, dată de faptul că mijloacele de învățământ au proprietatea de a transmite informații despre obiecte, ființe, fenomene, procese fizice și chimice, fapte sau realități istorice și geografice
- funcția ilustrativ- demonstrativă, care ilustrează faptul că mijloacele trebuie să vină în sprijinul comunicării orale de cunoștințe, completând învățarea cu demonstrații, experiențe, modele de comportament
- funcția formativ – educativă, care este dată de faptul că folosirea acestora urmărește exersarea operațiilor gândirii, focalizează atenția asupra aspectelor importante ale informației, urmărește formarea unor priceperi și deprinderi profesionale, facilitează activitatea independentă, stimulează curiozitatea și suscită interesul pentru cunoaștere
- funcția stimulativă presupune dezvoltarea motivației pentru învățare, pentru înțelegerea anumitor fapte
- funcția de raționalizare a efortului depus în învățare (de către copil) și în predare (de către educatoare)
- funcția de evaluare a randamentului învățării, prin faptul că se poate testa capacitatea copiilor de a utiliza de cunoștințele acumulate, de a le analiza și adapta situațiilor supuse atenției.

Funcționalitatea mijloacelor de învățământ derivă din faptul că acestea contribuie la:

- perfecționarea procesului de transmitere de cunoștințe și formare de deprinderi
- perfecționarea tehnologiei didactice, prin oferirea suportului material necesar stimulării activității copilului
- perfecționarea modalității de realizare a conexiunii inverse, a feed-back-ului
- perfecționarea tehnicilor de evaluare
- perfectarea ergonomiei procesului educativ
- asigură suport material transmiterii de informații
- reprezintă un suport în formarea și exersarea de deprinderi
- ajută în orientarea școlară și profesională
- modernizează procesul de învățământ

Edgar Dale elabora în 1969, “scara lui Dale”, care stipula că, la 2 săptămâni după receptarea unei informații, în funcție de natura pasivă sau activă a modului de accesare a acesteia, reținem:

- 10% din ceea ce citim
- 20% din ceea ce auzim
- 30% din ceea ce vedem
- 50% din ceea ce auzim și vedem
- 70% din ceea ce spunem
- 90% din ceea ce învățăm acționând

Această scară plasează pe 12 trepte “piramida experienței educaționale”, după cum urmează:

- XII. simboluri verbale (orale sau scrise), material citit
- XI. înregistrări sonore, material ascultat

- X. simboluri figurative (imagini, scheme)
- IX. imagini fixe (fotografii, diafilme, diapozitive)
- VIII. imagini mobile (proiecții, filme)
- VII. imagini TV
- VI. imagini statice (expoziții, muzee)
- V. observații intenționate (excursii)
- IV. observații bazate pe experimente științifice (demonstrații)
- III. dramatizări
- II. simularea unei realități
- I. experiența directă (activitate reală)

Așadar, implicând copilul în activitatea de învățare, făcând din el propriul instructor, stimulând învățarea directă, nemijlocită, sporim șansele învățării conștiente, pe termen lung. Învățarea prin acțiune trebuie să stea la baza transmiterii de cunoștințe.

De-a lungul vremii, mijloacele de învățământ au evoluat de la mijloace intuitive la mijloace tehnice moderne.

Mijloacele de învățământ îndeplinesc mai multe funcții:

- funcția informativă, de comunicare
- funcția formativ-educativă
- funcția de activizare a copiilor în actul de predare-învățare
- funcția organizatorică
- funcția de facilitare a comunicării didactice
- funcția evaluativă

Clasificarea acestora se face după mai multe criterii:

1. după natura obiectuală
2. după caracteristicile constructive
3. după prezența sau absența mesajului didactic
4. după analizatorii solicitați
5. după rolul didactic dominant

1. În funcție de natura lor, materialele didactice se clasifică astfel:

a. naturale: – propriu-zise: materiale din natură organizate în colecții de plante, insecte, roci, minerale, substanțe chimice

– confecționate: unelte, obiecte, dispozitive, instalații, aparate

b. de substituție: – a unor obiecte fizice: mulate, machete, modele, simulatoare, construcții de corpuri geometrice

– iconice, figurative: – prin reprezentări imagistice: fotografii, desene, schițe

– prin reprezentări grafice: planșe, hărți, panouri, tabele

– audio-vizuale: – audio: discuri vinilin, casete, CD-uri audio

– video: folii, imagini retroproiectoare, diapozitive, filme, CD-uri video

– audio-vizuale pentru ecran: filme, casete video, emisiuni televizate

c. logico-matematice: concepte, raționamente, formule și simboluri matematice

d. acționale: lucrări de laborator, modele lucrative simulate și informatice

e. mixte: cărți, reviste, manuale, culegeri, diferite îndrumătoare

f. informatice: softuri, fișiere tematice, baze de date stocate în calculator

g. pentru evaluarea cunoștințelor: modele de evaluare orală și scrisă, practică, informatică

2. În funcție de caracteristicile constructive, materialele se subclasifică în:

- a. aparatură de laborator: truse pentru copii și cadre didactice, aparate, dispozitive, aparate sportive (minge, cordă, saltea, scară, bancă de gimnastică)
- b. utilaje pentru ateliere: scule, instrumente, dispozitive, mașini-unelte
- c. mijloace audio-vizuale: casetofon, magnetofon, pick-up, CD-player, retroproiector, diaproiector, epiproiector, televizor, videoproiector, DVD-player
- d. modele: mulaje, machete, glob terestru
- e. naturalizări: preparate microscopice, împăieri, colecții de roci, plante, semințe
- f. material grafic: tablouri, planșe, atlase, albume, portrete
- g. jocuri didactice pentru diferite activități: pentru dezvoltarea limbajului, jocuri matematice, jocuri practice și de simulare
- h. instrumente muzicale: – de suflat: (din lemn) fluier, nai, fagot, flaut, oboi, (din metal) clarinet, corn, trompetă, trombon, tubă
 - cu coardă: pian, vioară, violă, violoncel, contrabas, țambal, harpă, liră
 - de percuție: tobă, trianglu, castaniete, timpan
 - complex: orgă electronică
 - pseudoinstrumente, alte obiecte care pot fi utilizate ca instrumente: morișcă, cârâitoare, solz de pește, frunza și altele

3. După prezența sau absența mesajului didactic, mijloacele de învățământ se clasifică astfel:

- a. care cuprind mesaj didactic: – obiecte naturale, originale: animale vii sau conservate, diferite colecții de plante și substanțe, diorame, acvarii, colecții de aparate autentice
 - obiecte substitutive, acționale, funcționale: machete, mulaje, modele, truse
 - materiale grafice și figurative: hărți, planșe, albume, panouri, scheme, tabele, diagrame, grafice, fotografii, tablouri
 - simbolice-raționale: tabele cu formule, planșe cu litere și cifre, scheme
 - tehnice audio-vizuale: emisiuni radio și TV, discuri, casete, benzi magnetice, proiecții, diapozitive, diafilme

b. care facilitează transmiterea mesajelor didactice: – instrumente, aparate, instalații de laborator

- echipamente tehnice pentru laborator
- instrumente muzicale și aparate
- sportive
- mașini de instruit și calculatoare
- electronice
- jocuri didactice, simulatoare, instalații
- fonice
- tablă magnetică, dispozitive automate

4. În funcție de analizatorii solicitați, subclasificăm mijloacele materiale în:

- a. mijloace tehnice vizuale: – aparate: epiproiector, epidiascop, diascol, aspectomat, aspectar, diastar, retroproiector, proiector, documatar, cameră video, monitor TV
 - materiale: documente tipărite, documente proiectabile, produse ale activității copiilor
- b. mijloace tehnice audio: – aparate: pick-up, magnetofon, casetofon, reportofon, aparat radio
 - materiale: discuri, benzi magnetice, casete, emisiuni radio
- c. mijloace tehnice audio-vizuale: – aparate: televizor, cineproiector, sistem multimedia (calculator)

- materiale: filme, emisiuni TV, casete video, CD-uri și DVD-uri
5. După rolul didactic dominant, subclasificăm mijloacele de învățământ astfel:
- a. mijloace informativ-demonstrative (toate materialele enumerate)
 - b. mijloace logico-intuitive: – obiecte naturale: colecții, preparate microscopice, organe conservate, diorame, soluții chimice, aparate
 - obiecte confecționate: reproduceri spațiale, modele, machete, mulaje, corpuri geometrice, truse cu instrumente și unelte
 - substituiți imagistici: ilustrații, desene, fotografii, jetoane, documente, tabele, hărți, atlase, planșe, tablouri, panouri, diafilme, folii, filme, emisiuni TV, video, discuri
 - c. mijloace logico-raționale: simboluri vizuale, reprezentări grafice, scheme, simboluri verbale, formule, note muzicale, manuale, cărți, reviste
 - d. mijloace de exersare și formare: aparate sportive și de experimentare, truse, instrumente tehnice, accesorii, instalații, instrumente muzicale, jocuri
 - e. mijloace de raționalizare a timpului în lecție: șabloane, ștampile, contururi, mașini de multiplicat, foarfeci crestați
 - f. mijloace de evaluare a rezultatelor învățării: baterii de teste, mașini de examinare, calculatoare

Orice material folosit în activitatea didactică trebuie să îndeplinească anumite cerințe:

1. să respecte norma de securitate; nu se folosesc în activitate mijloace care pot răni copiii, care prezintă un pericol pentru ei. Educatoarea este cea care va pune în funcțiune aparatele electrice, cea care va acționa întrerupătoarele și prizele.
2. să respecte norme de igienă; materialele folosite de mai mulți copii sau de serii de copii trebuie dezinfectate. Nu se vor folosi materiale uzate sau care atentează la sănătatea copiilor!
3. materialul folosit trebuie să fie veridic, să conțină adevăruri științifice. Nu se admit erori, omisiuni sau greșeli științifice sau de calcul!
4. să ofere acces la cunoaștere prin mai mulți analizatori
5. planșele confecționate trebuie să fie viu colorate, să fie dimensionate în asemenea manieră încât să poată fi percepute de toți copiii, să fie curate și îngrijite
6. mobilierul sălii trebuie să fie ușor, deplasabil, potrivit înălțimii copiilor.

În balanță cu avantajele folosirii mijloacelor de învățământ moderne trebuie să prezentăm și o serie de dezavantaje, de care trebuie să se țină cont:

- folosirea în exces a materialelor în cadrul unei activități poate distra copilul de la scopul activității înspre urmărirea acțiunilor educatoarei sau a observării detaliilor tehnice ale aparatelor
- folosirea calculatorului, vizionarea filmelor îmbie la o învățare pasivă, care nu presupune efort susținut din partea copilului
- unele materiale, mai ales cele simulatoare, pot oferi imagini trunchiate, uneori ireale ale unor situații, conducând spre formarea unor imagini artificiale despre societate.

Ține de personalitatea cadrului didactic, de stilul fiecăruia dintre noi alegerea mijloacelor utilizate. Deasemenea trebuie să ținem cont de pregătirea științifică, de familiarizarea în mânărea anumitor aparate.

Un rol aparte între mijloacele de învățământ îl ocupă acele materiale confecționate de copii. Realizate în grădiniță, în timpul procesului de formare – informare, aceste materiale îndeplinesc cu succes mai multe funcții:

- coștientizează noțiunile însușite
- sistematizează și aprofundează cunoștințe

- sporesc interesul pentru cunoaștere
- stipulează o anumită calitate produsului
- oferă și altor copii posibilitatea de a-l folosi
- stimulează dorința de a munci, de a confecționa ceva concret
- oferă satisfacții personale

În ultima perioadă se pune tot mai mare accent pe materialul construit de copii, pe folosirea, pe intergarea în actul educativ a produselor muncii copiilor, atât cu rol de transmitere de cunoștințe, cât și cu rol de instrument evaluator al cunoștințelor, priceperilor și deprinderilor, dar și al aplicabilității practice a acestor cunoștințe.

1. Sorin Cristea, *Dicționar de pedagogie*, Ed. Litera Internațional, București – Chișinău, 2000
2. Constantin Cuceș, *Pedagogie*, Ed. Polirom București, 2006
3. Elinor Schulman Kolombus *Didactică preșcolară*, Ed V&I Integral, București, 2000
4. Camelia Munteanu, Eusebiu Neculai Munteanu, *Ghid pentru învățământul preșcolar. O abordare din perspectiva noului curriculum*, Ed. Polirom București, 2009
5. Emil Păun, Dan Potolea, *Pedagogie, științele educației*, Ed. Polirom București, 2002
6. Nicola I. 2003, *Tratat de pedagogie școlară*, Ed. ARAMIS, București
7. Elisabeta Voiculescu, *Pedagogie preșcolară*, Ed. Aramis București, 2001
www.cals.ncsu.edu/agexed/sae/ppt1/sld012.htm

Rolul mijloacelor de învățământ este de a ușura munca de transmitere de cunoștințe, de a facilita înțelegerea, de a familiariza copilul cu elementele mai mult sau mai puțin noi din fiecare activitate didactică.

Cuvinte cheie: *învățământ preșcolar, mijloace de învățământ, act educațional, materiale didactice, funcționalitatea mijloacelor de învățământ.*